ఊరుమ్మడి బతుకులు

'ఓ గన్నెయ్యగోరా!... రేపు సందాలకి ఈ కొడవలి గిద్దలకి కక్కులుకోసి సిద్ధం సెయ్యమాన్నాడు మా కాపు'' అంటూ ఓ డజను కొడవళ్ళను కొలిమిముందు కూర్చున్న కమ్మరి గన్నెయ్య ముందు పడేసాడు నరసయ్యకాపు పాలేరు సుబ్బడు.

'"ఇదే మన్నా నవిలేదా? మింగేదా? రేపు సందాళకి ఎట్టా సిద్ధమాతాయనుకున్నాడేటి మీకాపు? ఎల్లుండి సందాలక్కాని కావని సెప్పు'' అన్నాడు గన్నెయ్య.

''అదంతా నాకు తెల్దయ్యోయ్. కాపు సొప్పమన్నది సొప్పాను. అంతే''

''సొప్పావుగా. ఇంకెల్లిరా'' అన్నాడు గన్నెయ్య కాలిన ఇనుపముక్కను సమ్మెటతో బాదుతూ.

గన్నెయ్య మాటలోని వెటకారాన్ని అర్థంచేసుకున్న గన్నెయ్య భార్య రత్నం ఫకాళ్ని నవ్వింది.

ఆ వూరి మధ్య వున్న ఊరుమ్మడి కమ్మరి సావిడి, తాతయ్య కాపు ఊరిపెత్తనం చెలాయించే రోజుల్లో కట్టబడింది. తాతయ్య కాపు బతికున్న రోజుల్లో, ఊరుమ్మడి డబ్బుతో ఆ సావిడి కట్టించి, వ్యవసాయం పనిముట్లు తయారు చేయడం కోసం కమ్మరి వెంకన్నను తీసుకొచ్చి ఆ సావిట్లో పెట్టాడు. తాతయ్య కాపు బతికి వున్నన్నాళ్లూ తల్లో నాలికలా కమ్మరి

వెంకన్న ఆ వూళ్లో రోజులు దొర్లించాడు. తాతయ్య కాపు పోయిన కొన్నాళ్ళకి వెంకన్న కన్నుమూసాడు. వెంకన్న కన్ను మూసిన తరువాత వెంకన్న కొడుకులకి ఆ వూరికీ పొసగలేదు.

రోజులు మారడంతోపాటు మనుషులు మనస్తత్వాలు కూడా మారడంతో, పాతజులుం చెలాయిస్తున్న ఆ వూరి కామందుల తాకిడికి తట్టుకోలేక, వెంకన్న కొడుకులు సావిడి ఖాళీచేసి బతుకు తెరువుకోసం పట్నానికి వెళ్లిపోయారు.

ఓ ఏడాదిపాటు ఖాళీగా వున్న సావిట్లో గన్నెయ్యని తీసుకొచ్చి పెట్టారు ఊరుపెద్దలు.

ఓ పెద్ద తాటాకు మోరపాక, లోపలికి ఓ చిన్నగది, అదే కమ్మరి సావిడి. ఆ సావిట్లో గన్నెయ్య.

గన్నెయ్యను ఊరంతా 'కమ్మరి గన్నెయ్య' అని పిలిచినా అతను కమ్మరి పనీ, వడ్రంగపనీ కూడా చెయ్యాలి. రెండు పనులూ అతను చేయగలడు

ఆ సావిడి ముందు ఓ పెద్ద చింతచెట్టు ఆ చింతచెట్టుకింద పాడయిపోయిన రెండెడ్ల బండ్లూ, నాగళ్లూ, తుమ్మదుంగలూ పడిఉంటాయి. ఆ చెట్టునీడలోనే కమ్మరి కొలిమి. చింతచెట్టుకు చేరవేసి సమ్మెట్లూ, బాడితలూ, ఇనుపముక్కలూ, గొడ్డళ్లూ బళ్ళయిరుసులూ, పాడపోయిన కొడవళ్లు, కత్తులూ గునపాలూ ఉంటాయి.

ఆ కొలిమి దగ్గర యజమానీ నౌకరూ గన్నెయ్యే. యెవరు పని చేస్తూ వుంటే వాళ్ళ పాలేరు ఊదుడుతిత్తిలో కొలిమిని రాజబెడుతూ వుంటాడు. గన్నెయ్య పొద్దుటినుంచీ సాయంత్రం దాకా ఆ కొలిమి ముందు కూర్చుని, కొలిమిలో

కాలిన ఇనుపముక్కల్ని పట్టకారుతో అటూయిటూ తిప్పుతూ అవసరమైనప్పుడు ఇనుపముక్కల్ని ఇనుప దిమ్మమీద పెట్టి సమ్మెటతో బాది సాపుచేస్తూ వుంటాడు. లేకపోతే బాడిత చేతబట్టి తుమ్మదుంగల్ని, మరోజాతి కర్రల్ని చెక్కి సాపుచేస్తూ వుంటాడు. పనిచేసు కుంటూనే చుట్టూ ఉన్న జనంతో బాతాఖానీ కొడుతూవుంటాడు.

చెట్టుకింద పడివున్న దుంగల మీదకు ఊళ్లో జనం చేరు తారు. పొలం పనిలేని వాళ్ళు యింట్లో పనీపాటూ లేనివాళ్ళూ ఆ కమ్మరి సావిడి దగ్గరికి చేరిపోతారు. నిజానికదో రచ్చబండ లాంటిది.

గన్నెయ్య నోరూ వాకూ లేని మనిషి. ఆ చింతచెట్టు తనకు తెలియకుండానే అందరికీ నీడ యిచ్చినట్టు, గన్నెయ్యా కూడా తనకి తెలియకుండానే అందరి అవసరాన్ని తీరుస్తూ వుంటాడు. ఎప్పుడో ఏడాదికోసారి కుప్పనూర్పుడు రోజుల్లో రైతులు గన్నయ్యకి ధాన్యం కొలుస్తారు. "కొలిచినయ్యా పుణ్యం కొలవనయ్యా పాపం" అంతేగాని, ఎవర్నీ–"నీవు ఈ యేడు జీతం కొలవలేదేం?" అని గన్నెయ్యా నోరుతెరచి అడగడు. అందుకే ఎనిమిదేళ్ళనుంచీ ఆ ఊళ్లోనే కదలకుండా ఉండగలిగాడు.

నిజానికి ఊళ్లో వాళ్ళు అతను పడేకష్టానికి కూలీ యిస్తున్నాం అని ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ఆఅలవాటు వాళ్ళకు లేదు. ఊళ్ళోవాళ్ళ దృష్టిలో గన్నెయ్య ఊరుమ్మడి సావిట్లో ఊరుమ్మడి మనిషి. ఈరుమ్మడి తిండితిని ఊళ్ళోవాళ్ళ దయ మీద బ్రతికే ఊరుమ్మడి మనిషి, ఊళ్లోవాళ్లు తనని గురించి

ఏమనుకున్నా గన్నెయ్య పట్టించుకోడు. గన్నెయ్య స్వతహాగా జమిలీ ఎముకల మనిషి. మోటుపనిచేసి బతికే మనిషే మోా కండలు తిరిగి బలంగా వుంటాడతను. ఒక చేత్తో అవలీలగా ఓ పాళం దుంగని ఎత్తి పారెయ్యగలడు.

పొద్దుటినుంచి సాయంత్రందాకా ఆ కొలిమి దగ్గర కండలు కరిగేలా పనిచేసి, చీకటి పడబోయేముందు ఆ కొలిమి మీాదే ఓ సోలెడు గింజలు పొంగించుకుని పక్కింటి లక్ష్మమ్మ గారినో ఎదురింట రాజమ్మ గారినో అడిగి ఏ కూరో తెచ్చుకుని రోజులు దొర్లించేసేవాడు గన్నెయ్య. అలసిపోయిన శరీరానికి నిద్రపిలవడం తడవుగా రావడంలో పెందరాళే నడుం వాల్చేవాడు. అలా ఏ చీకు చింతా లేకుండా తనను గురించి గానీ దేని గురించిగానీ ఆలోచించకుండా, హాయిగా ఆ చుట్టూ వున్న దుంగల్లో ఓ దుంగలా కాలం గడుపుకునేవాడు గన్నెయ్య.

అలాగే లక్ష్మమ్మగారు ఇచ్చిన కూరతోటీ రాజమ్మ గారు ఇచ్చిన పచ్చడితోటీ, ఊళ్లోవాళ్ళ దయాధర్మాలమీాద నీళ్లూ పాలు అడగని ఊరుమ్మడి యంత్రంలా ఊరికి ఉపయోగ పడుతూ గన్నెయ్య రోజులు దొర్లించేస్తే, గన్నెయ్య కథలోకి ఎక్కేవాడే కాడు.

అలా కాకుండా గన్నెయ్య జీవితంలోకి మలుపు తొంగి చూసింది. కాలానికీ, మనిషి జీవితానికీ మార్పు సహజమేమూా!

"ఏడాది క్రితం పెద్దకాపు," జీతం కొలుత్తాను. కళ్ళంలోకి రారా" అని కబురంపాడు.

పొద్దున్నే ఓ ఖాళీసంచీ బుజాన వేసుకుని పెద్దకాపు గారి కళ్ళం దగ్గరికి వెళ్లాడు గన్నెయ్య. అతను వెళ్లేటప్పటికి పెద్దకాపు దగ్గరుండి పాలేర్లకి జీతము కొలిపిస్తున్నాడు. పెద్ద కాపు వియ్యంకుడు మడత మంచంమీద కూచుని చుట్ట కాల్చుకుంటున్నాడు. ఆయన పక్కవూరి మునసబు.

గన్నెయ్యను చూడగానే "ఏరా గన్నిగా! వొచ్చావా. ఒరే రాజిగా ఈడికి్కూడా ఓ బత్తా గింజలు కొల్రా!" అన్నాడు పెద్దకాపు.

"ఎవరీమడిసీ?" అన్నాడు వియ్యంకుడు. పెద్దకాపుకు ఓ చుట్టను అందిస్తూ.

"మా వూరి కమ్మరి గన్నిగాడు"

"మీ ఊళ్లో రెండు పార్టీలనుకుంటాను. రెండు పార్టీలకు సరిపెడతన్నడా?"

"నోరూ వాకూలేని సన్నాసి. పైగాపెళ్ళీ పెడాకులూ లేవు. ఏదో ఇద్దర్నీ ఆడే సక్కబెడుతున్నాడు." అన్నాడు పెద్దకాపు.

"మావూళ్లో మాకమ్మరి నాగయ్య సెల్లెలుంది, సంబందం కుదరక సత్తన్నాడు. ముడేయించేత్తే యిద్దరూ పడుంటరు." అన్నాడు మునసబు చుట్టపొగ గాలిలోకి వదుల్తూ.

యింతలో గన్నెయ్య ధాన్యం కొలిపించుకొని బస్తా మూతిని తడపతో బిగించి, పెదకాపు దగ్గరకొచ్చి, "వత్తానండి బాబు" అన్నాడు.

'అది సరేగాని గన్నిగా! ఎల్లకాలం యిల్లాగే ఆంజనేలు

సామిలా వుండి పోతావేట్రా? నీ కింకా ఆడదాని మీద బేవాం రలేదేట్రా!' అన్నాడు పెద్దకాపు నవ్వుతూ.

గన్నెయ్య సిగ్గుపడి తలవంచుకున్నాడు. 'నే యెల్లొత్తా నండి.' అంటూ ధాన్యం బస్తావైపు రెండడుగులేసాడు.

'యీ గింజలన్నీ పోగుసేసి ఏటి సేత్తావురా? ఒక్క సన్నాసి కీపోగే తెంపుకు రా!' అన్నాడు పెద్దకాపు.

'ఏటికేడాదీ గడాలిగా? పైగా కొలిమిలోకి బొగ్గులు కొనాలి' అన్నాడు గన్నెయ్య ఎంతో నమ్రతతో.

'పోనీలే గాని మా ఇయ్యాంకుడు వూళ్లో పిల్లవుందట. తిరంసెయ్యమంటావేట్రా?' అన్నాడు పెద్దకాపు.

'ఏమోనండి నాకు తెల్దు.' అంటూ అడుగులు తడ బడుతూ బస్తా దగ్గరకి వెళ్ళి, నెత్తిని పెట్టుకుని వెళ్ళిపోయాడు గన్నెయ్య.

'సెట్టంత మడిసని పేరేగాని ఆడపిల్లకంటె సిగ్గుపడి పోతున్నాడయ్యా' మీ కమ్మరి అన్నాడు మునసబు చుట్టని పళ్ళమధ్య నొక్కి పట్టి.

'బాగా సెప్పావు?' అన్నాడు పెద్దకాపు.

గన్నెయ్య ఆ ధాన్యం బస్తాను తిన్నగా షావుకారు లక్ష్మీపతి యింటికి తెచ్చి, అరుగు మీద దింపాడు.

'ఎన్ని కుంచాల్రా?' అన్నాడు లక్ష్మీపతి.

'నే కొల్లేదండె. కొల్చేటప్పుడు లెక్కెట్టునూ లేదు? అన్నాడు గన్నెయ్య తనేదో పొరబాటు చేసినట్లు.

'నే తరువాత కొలిపించి, నీ పేర జమ కడతానులే?' అన్నాడు లక్ష్మీపతి.

గన్నెయ్య కదలకుండా యింకా అలా నిలబడ్డం చూసి, 'ఏరా? యింకా నిలబడ్డావే?' అన్నాడు లక్ష్మీపతి.

'అబ్బే మొత్తం ఎంత పోగయిందో చూత్తారేమోనని ...' అని నసిగాడు గన్నెయ్య.

'ఏవిటెంత పోగయ్యిందో చూడటాంవు?'

'అదేనండి — డబ్బు.'

'అహా! రొండొందలుంటుందిరా ఏం? కొలిమిని కార్ఖానాకింద మారుద్దామనుందా?' అన్నాడు, వ్యాపారం దృష్టి తప్ప మరో ఆలోచన లేని లక్ష్మీపతి.

'అబ్బే నా మొగానికి కార్ఖానా కూడానా? ఊరికినే అడిగానండి, మరినే వత్తానండి సంచీ సందా లట్టికెడతాలెండి' వచ్చేశాడు అక్కణ్ణుంచి.

'ఏడేళ్ళు కట్టుబడితే రెండొందలు పోగైనాయన్నమాట!' అనుకున్నాడు.

గన్నెయ్య తిన పొట్టకి పోగా మిగిలిన ధాన్యాన్ని ఏటా లక్ష్మీపతికి అమ్మేస్తాడు. అలా ఏడేళ్ళబట్టి అమ్మితే రెండు వందలు పోగయ్యాయి. అవసరమైనప్పుడు లక్ష్మీపతి దగ్గరనించే గన్నెయ్య రూపాయో, రెండూ తీసుకోడం అలవాటు.

సావిడికి వెళ్ళే దారిలో రామస్వామి కాఫీహొటల్ పాక అగుపించింది గన్నెయ్యకి. కాఫీహొటల్ కనపడగానే నోరూరింది. వారానికో పదిరోజులకో ఓ సారి వచ్చి, అరడజన్ ఇడ్లన్ను తిని, ఓ గ్లాసు మంచినీళ్ళు తాగిపోవడం గన్నెయ్యకి అలవాటు.

పాకలోకి దూరాడు గన్నెయ్య.

పొరాటు చెక్కబల్లమీద కూర్చుని, సగం మాతలు పడిన ఎర్రని కళ్ళను పప్పు రుబ్బుతూన్న రామస్వామి పెళ్ళాం మీద నిలిపి, పచ్చిమిరపకాయ బజ్జీలు తింటున్నాడు తాగు బోతు చిన్నిగాడు.

రామస్వామి పెళ్లాం వీరమ్మ పెసరట్ల పప్పు రుబ్బు తూంది. గన్నెయ్యరాక గమనించి, 'చేర వచ్చినాది సూడయ్యోవ్ !' అంది రామస్వామి నుద్దేశించి.

'నువ్వ సూడకూడదేటే!' అన్నాడు రామస్వామి, బజ్జీలు మూకుట్లో వేస్తూ.

'నేను పనిమీదుంటే ఎట్టాగేటి సూసేది?' అంది కాస్త కోపంగా.

రామిస్వామి చేతులు కడుక్కుని, తడి చేతుల్ని వీరమ్మ మీద దులుపుతూ, 'దీని కీమద్దె మరీ జోరెక్కువైపోయిం దిరా !' అన్నాడు గన్నెయ్యతో.

మీదపడిన నీళ్ళను తుడుచుకుంటూ 'బాగానే ఉంది సడసం' అని మూతి మూడుమెలికలు తిప్పి, వచ్చే నవ్వు ఆపు కుంటూ ఒయ్యారంగా పప్పుజోరుగా రుబ్బడం మొదలెట్టింది.

గన్నెయ్యకి వాళ్లిద్దరి సరసం సిగ్గనిపించింది ఇంతలో రామస్వామి ఇడ్డెన్ల ప్లేటు గన్నెయ్య కందించాడు.

♦ ♦ ♦ ♦

గన్నెయ్య కమ్మసాలకి చేరుకున్నాడు. పెద్దకాపు ఇచ్చిన ప్రోత్సాహం, షావుకారు లక్ష్మీపతి 'రెండు వందలు దాకా పోగయ్యుంటాయిరా' అని అన్నమాట, రామస్వామి, వీరమ్మల సరసం - ఒకదాని తరువాత ఒకటి గన్నెయ్య

మనసులో చక్రంలా తిరిగాయి.

గన్నెయ్య మనసులోని కోరికల తేనెపట్టు చెదర గొట్టాయి. ఇదివరలో ఎప్పుడేనా గన్నెయ్య మనసులో ఏదేనా కోరిక పుడితే కొలిమిలో పడిన చెమట బిందువులా ఆవిరైపోయేది. ఇప్పుడీ కోరిక అలాకాకుండా చెరువులోని తామరాకుమీది నీటిబొట్టులా మిలమిల మెరుస్తూ మనసులో ఆడుకుంటూంది.

మరునాడు సాయంత్రం గన్నెయ్య మళ్లీ పెద్దకాపు దగ్గిరకి వెళ్ళాడు. విప్పి చెప్పకపోయినా, గన్నెయ్య మనసు నర్థం చేసుకొన్నాడు. పెద్దకాపు గన్నెయ్య నుద్ధరించడానికి కాకపోయినా వియ్యంకుడి దగ్గిర మెహర్బానీ కోసం వియ్యంకుడు చెప్పిన సంబంధాన్ని స్థిరపరిచాడు పెద్దకాపు.

గన్నెయ్య పెళ్లి నిశ్చయమైంది. పెళ్లికూతురు పేరు రత్నం, వాళ్ళ ఊళ్ళో వాళ్ళకి రత్నం చదువుకున్న పిల్లకింద లెక్క, ఎనిమిదో క్లాసుదాకా ఊళ్ళోఉన్న బడిలోనే చదువుకుందట. రత్నం తెలివైందీ, చలాకీ అయిందీ, అందమైందీ అనుకునేవారంతా, ఏమైనా రత్నం పసిడి బొమ్మలా చూడ ముచ్చటగా ఉంటుంది.

రత్నం చిన్నతనంలో, రత్నం సవతి అన్నగారు తల్లీ తండ్రిలేని లోటు లేకుండా రత్నాన్ని కళ్ళల్లో పెట్టుకుచూసుకున్నాడు. రానురాను అతని సంసారమూ పెరగడంతో, భార్య సూటి పోటీ మాటలతో రత్నం బరువయింది అతనికి, రత్నానికి తను అన్నగారికి బరువయ్యానని తెలియగానే, తనకి తనే బరువైనట్లనిపించింది. దానితో పెళ్ళి కుదిరిందన

గానే గన్నెయ్య అందగాడు కాకపోయినా, మోటుమనిషే అయినా రత్నం మనసు తేలికైంది. కట్నం లేకుండా పెళ్ళి కొప్పుకున్న గన్నెయ్యలో బతికున్న దేవుణ్ని చూసింది రత్నం.

పెళ్ళి దేవుడిముందే జరిగింది. ఆ పెళ్ళికి మేళతాళాలు బంధువులు, విందులూ అన్నీ దేవుడే. అయినా గన్నెయ్య కుండ వందల రూపాయలతోబాటు, ఏడేళ్ళ కష్టము కరిగి పోయింది.

దాని ఫలితంగా ఒక ఏడాదినుంచి రత్నం గన్నెయ్య ఊరుమ్మడి కచ్చేరి సావిట్లో మసులుతూంది. రత్నాన్ని చూసి గన్నెయ్య మురిసిపోయాడు. ఆమె అందాన్ని చూస్తూ ఆమె మృదువైన మాటల్ని వింటూ ఒక్కో రాత్రి నిద్ర పొయ్యేవాడు కాదు. ఆమె నేదో అందల మెక్కించాలనీ. పువ్వులమీద నడిపించాలని అతని మనసు ఆరాటపడేది.

రత్నానికీ ఆశలేమి లేవు. గన్నెయ్యని తనమనసుకీ, ఆ సావిడికీ రాజులా చూసుకునేది రత్నం. అతనిని సుఖపెట్ట డమే తన జీవితాని కర్థం అనుకుంది రత్నం. వెలుగు రాకుం డానే అన్ని పనులు చూసుకుని, ఓ ఏడాదిపాటు ఎవరి కంటా పడకుండా ఆ చిన్న గదిలోనే మగ్గింది రత్నం. పెద్ద ఆర్భా టము, అల్లరి లేకుండానే రత్నం బిడ్డతల్లి అయింది. అప్పటి నుంచి ఊరు తనకి కాస్త పాత కావడంతో, సావిట్లోకి రావ డం మొదలు పెట్టింది రత్నం.

ఆనాటి నుంచి సావిడికి రద్దీ మరీ పెరిగిపోయింది. ఇది వరలో పాలేర్లూ, పనిలేని నాళ్ళూ రావడమే రివాజు కాని,

ఇప్పుడు పెద్ద పార్టీకి పెద్దైన కిష్టయ్య, చిన్న పార్టీకి పెద్దైన రవణయ్యకూడా సావిడి దగ్గిరే ఉంటున్నారు'.

పళ్ళు, పువ్వులు, పాలు గన్నెయ్య ఇంటినిండా పడుతుంటున్నాయి, కిష్టయ్య పట్టణానికివెళ్లి, వచ్చేటప్పుడు ఇంటికైనా వెళ్ళకుండా సరాసరి సావిడి దగిరికివచ్చి, నాలుగైదు స్వీట్సు పొట్లాలు పడేసిపోయేవాడు. చిన్న పార్టీ పెద్ద రవణయ్యపండగలకి పబ్బాలకీ, ఓ మంచి చీర, రవికలగుడ్డ పట్టుకువచ్చి, 'నువ్వు కొనలేవురా, గన్నిగా! దానికి కట్టుకునే ఈడు. ఇదిగో ఈసీర కట్టుకోమను రేపుపండక్కి' అని ఇచ్చిపొయేవాడు.

గన్నెయ్య వద్దందా మానుకునేవాడు.

'పోనీలే. ఆళ్ళ ముచ్చటాళ్ళది. ఊరి పెద్దలు' అని సరిపెట్టుకునేవాడు.

♦ ♦ ♦ ♦

ఆ ఊళ్ళో చిన్నపార్టీకి, పెద్ద పార్టీకీ మధ్య పచ్చగడ్డి వేస్తే భగ్గుమంటుంది. రెండు పార్టీల వాళ్ళకీ గన్నెయ్యే కమ్మరి.

ఓసారి చిన్నపార్టీ పెద్ద రవణయ్య నాగలి అన్న రోజుకి తయారుకాలేదు. పెద్దపార్టీపెద్ద కిష్టయ్య దగ్గిరుండీ అతని పని చేయించుకోవడంతో రమణయ్య పని ఆలస్యమయ్యింది.

దానితో రమణయ్య ఆ సాయంత్రం గన్నెయ్య ఇంటిమీదిగి వచ్చి? ''ఏరా, గన్నిగా? ఒళ్ళు పొగరెక్కిందేట్రా? తన్నాదియ్య, పెళ్ళాన్ని చూచుకుని పనెగ్గొట్టేత్తన్నావ్!

బొవిక లేశేత్తాను - సూడు ! '' అంటూ మీదిమీది కొచ్చాడు.

రత్నం కంగారుపడి, బయటికి వచ్చి, ''శే పిచ్చేస్తాన్లేండి. బాబూ ! ఈ రాత్రంతా అయినా పనిచేసి, రేపు సాయింత్రానికల్లా మీ పని పూర్తి చేస్తారు'' అంటూ రవణయ్యని సముదాయించింది.

''సరే ! సూత్తాను. నీ మొగం సూసి ఊరుకుంటున్నాను" అని విప్పిన పడగని ముడుచుకుని వెళ్ళిపోయాడు రవణయ్య.

మరునాడు పని లేకపోయినా సావిడి దగ్గిరికి వచ్చిన కిష్టయ్య, ''ఏరా, గన్నిగా ? రవణయ్యకి సమాధానం సెప్పలేక పెళ్ళాన్ని అడ్డెట్టుకున్నావంట ! ఆ డేవన్నా తల తీసేత్తాడా? నే లేననుకున్నావా ?'' అన్నాడు, ఏదో తాను గన్నెయ్యకి పెద్ద అండ నన్నట్టు.

గన్నెయ్య ఏం మాట్లాడలేదు.

"కాసిని మంచీలియ్యే రత్నం! '' అన్నాడు. కిష్టయ్య నిశ్శబ్దాన్ని చీలుస్తూ.

రత్నం మంచినీళ్ళు తెచ్చి యిచ్చింది.

మంచినీళ్ళిస్తూన్న రత్నాన్ని ఎగా దిగా చూసి, ''దీనికి రోజు రోజుకీ మరి అంద మొత్తుందిరా, గన్నిగా! ఏం తినిపిత్తన్నావోగాని'' అన్నాడు కిష్టయ్య పెద్ద చమత్కారంలా.

ఆ చమత్కారానికి చుట్టూ ఉన్న జనం ఫకాళించి నవ్వారు.

చుట్టూ ఉన్న ఇనుపముక్కల్లా, దుంగల్లా మనుషుల నైజం కూడా కటువుగా అనిపించింది గన్నెయ్యకి. కొలిమిలో కాలుతూన్న తొల్చిక ఊచ తీసి గుండెలో గుచ్చుకోవాలని పించింది గన్నెయ్యకి, చేతగాక, చేసేది లేక నవ్వి ఊరు కున్నాడు.

అవమానాలకీ, చివాట్లకీ, బెదిరింపులకీ అతనికి చేత నైన జవాబు ఆ నవ్వే! అదే అతనికి చేతనైన పెద్ద ప్రతీకారం. "పెద్దపార్టీ కిట్టయ్య కన్నడితే ఇంకా రంగొత్తది గన్నిగా, పెళ్ళానికి" అన్నాడు తాగుబోతు చిన్నిగాడు, కిష్టయ్య దగ్గిర నుంచి సాయంత్రం తాగుడికి ఓ పావలా గుంజవచ్చనన్న ఆశతో.

కిష్టయ్య ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకున్నాడు.

రత్నం మనసు కరిగిన ఇనుములా పొగలు కక్కింది. ఆ ఉక్రోషాన్ని అణుచుకోలేక, లోపలికి పోయి కళ్ళ నీళ్ళు కుక్కుకొని నులక మంచం పట్టికేసి తల బాదుకొంది.

గన్నెయ్య ఏమి విననట్టు చింతచెట్టువైపు చూశాడు. పిల్లలు చింతకాయలు కోసుకుంటున్నారు. చెట్టులెక్క లేని వాళ్ళు కిందనుంచే రాళ్ళతో కాయలని కొట్టు కుంటున్నారు

'నేను ఊరుమ్మడి మనిషిని. నా బతుకు ఊరుమ్మడి బతుకు. నాలాగే నువ్వూ ఊరుమ్మడి దానివి. నన్నూ, నిన్నూ ఎవరేం చేసినా, ఎవరేమన్నా అడిగేవోడు లేడు. మనం మాట్లాడలేం! అని గన్నెయ్య మనసు చెట్టుతో చెప్తుకుంది.

నేను ఊరుమ్మడి కరిసాలలో బతుకుతున్న ఊరుమ్మడి మడిసినే. ఊరుమ్మడి మడిసి పెళ్ళాంకూడా ఊరుమ్మడిదే కామోసు! అనుకున్నాడు గన్నెయ్య నిస్సాహాయంగా.

కిష్టయ్య చేతికి దొరికిన చీపురు పుల్లతో నేలమీద పాకుతున్న చీమని వేటాడుతున్నాడు.

'నాలు గెకరాల కొంగ్ర, ఓ మండువా లోగిలో, మేడో మిద్దో ఉంటే నా పెళ్ళాన్ని అంత మాటనగలిగే వోడేనా కిష్టయ్య? ' అనుకున్నాడు గన్నెయ్య.

'ఆ స్తి, అంతస్తు లేనోడికి అందమైన ఆడది కూడా బరువే' అనుకున్నాడు మనసులో గన్నెయ్య.

చీమను వేటాడుతున్న కిష్టయ్యకి చిన్నిగాడన్న మాటలు - "కిష్టయ్య కన్నడితే ఇంకా రంగొత్తది గన్నిగాడి పెళ్ళానికి" గుర్తుకి వచ్చాయి.

' మిగల ముగ్గితె పండు రుసి పోద్ది ' అనుకున్నాడు కిష్టయ్య.

చీపురుపుల్ల దెబ్బ చీమకి తగిలి చీమ విలవిల తన్నుకుంటూంది. కిష్టయ్య ఉన్నట్టుండి లేచి, నోటిలో నానిన చుట్టని నేలకేసి కొట్టి, తుపుక్కున ఉమ్మేసి, " ఒరేయ్, గన్నిగా! సందాలోపా లింటికిరా. నువ్వూ, మా-సుబ్బడూ బత్తికెళ్ళి బండిరుసు కొనుక్కొద్దురుగాని" అని చెప్పివెళ్ళి పోయాడు.

"అల్లాగే, బాబూ!" అని మాత్రం అనగలిగాడు గన్నెయ్య.

అనుకున్న ప్రకారం ఆ సాయంత్రమే గన్నెయ్యా కిష్టయ్యా పాలేరు సుబ్బడు బండి ఇరుసు కొనడానికి బస్తీకి ప్రయాణమై వెళ్లిపోయారు. తిరిగి మరునాడు ఉదయానికి కాని రాలేరు.

చీకటి పడింది. ఊరు మాటు మణిగింది.

కిష్టయ్యా ముస్తాబై, చుట్ట పొగ వదులుతూ కమ్మరి సాలవైపు బయలు దేరాడు. వీధి అంతా సెంటువాసన కమ్మింది. సావిడి దగ్గర జనం అలికిడి లేదు. సావిట్లోకి అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ వెళ్లి, "రత్నం!" అని పిలిచాడు, కిష్టయ్యా.

"ఎవరూ?" అంది రత్నం లోపలి గదిలోనుంచే.

"నేనే నే. కిష్టయ్యాని."

"వస్తున్నానుండండి" అంటూ తలుపు తీసి, "ఆయనింకా రాలేదండి" అంది రత్నం.

"ఆడితో నాకేం పనుందిగాని, నువ్వు లోనికినడు... నీతో కాత్త మాటాడే పనున్నాది" అన్నాడు కిష్టయ్యా.

"నాతోనా?" అంది రత్నం కాస్త కంగారుపడి.

"నీతోనేనే. సదువుకున్నావన్న మాటేగాని, నీకు బొత్తిగా తెలివి లేదేటే, ఎర్రిమొగవా".

"అబ్బే, ఆయనకోసం వచ్చేరేమో అనుకున్నాను." అంది రత్నం, ఏం మాట్లాడాలో తెలియక.

"ఇదెక్కడిదిరా గొర్రిలాగ? సెప్పినమాట అరదం సేసుకోదు, నువ్వు లోనకి నడు, నే సెప్తాను" అంటూ రత్నాన్ని లోనికి నడిపించాడు కిష్టయ్యా.

మంచంమీద కూర్చున్నాడు. చంటిది వేరే చిన్న మంచంమీద నిద్దట్లో ఉంది.

"నా కాడ సెంటోసన కొడతందా నీకు?" అన్నాడు కిష్టయ్య సంభాషణ ఎలా మొదలెట్టాలో తోచక.

"ఆ"

"ఎట్టాగుంది ? బాగుందా ?"

"ఆఁ." అంది రత్నం వణకుతున్న కంఠంతో.

"అలా బొమ్మలా నిలబడిపోతావేఁటే? ఇల్లా పక్క కొచ్చి కూకో. ఆ డిప్పుడప్పుడే రాదులే" అంటూ రత్నం చెయ్యి పట్టుకుని, దగ్గరికి లాక్కో బోయాడు కిష్టయ్య.

"వదలండి, వదలండి" అంటూ చెయ్యి విదిలిపించు కుందుకు పెనుగులాడింది రత్నం.

రత్నం పెనుగులాడిన కొద్దీ, కిష్టయ్య శరీరం వేడెక్కి పోతూంది. బలంగా ఒక్క గుంజు గుంజి, సందిట్లోకి తీసుకుని మంచంమీదకి రత్నం కళేబరాన్ని వాల్చడానికి ప్రయత్నిస్తు న్నాడు కిష్టయ్య.

"నే నల్లాటిదాన్ని కాదు. నన్ను వదలండి. మీకు దణ్ణం పెడతాను" అంటూ ఎంతో ప్రాథేయ పడింది రత్నం.

రత్నంమాట లతనికి కేమీ వినిపించకపోయినా, ఆ గోలకి కేర్‌మంటూ పిల్ల లేచింది.

"దీని తస్సాదియ్యా, ఇదొకత్తి – పానకంలో పుడక లాగ" అని చిరాకు పడ్డాడు కిష్టయ్య.

"ఉండండి. పిల్లని నిద్దరోగొట్ట నివ్వండి" అంటూ

అతని పట్టులోంచి వదిలిపించుకో ప్రయత్నించింది రత్నం.

"హిహిహి. అల్లా రా దారికి" అంటూ సందింట్లోంచి వదిలిపెట్టాడు రత్నాన్ని కిష్టయ్య.

ఒక్క అడుగులో పిల్ల నెత్తుకుని గదిలోంచి బయట పడింది రత్నం.

"అరిస్తే తన పరువే పోతుంది. అరకవపోతే ఈ రాక్షసుడు వదిలేలాడు. ఏమిటి దారి? అనుకుంటూ చింతచెట్టు కిందున్న తుమ్మదుంగల దగ్గరికి వచ్చి వణికిపోతూ చీకట్లో కూర్చుంది.

కాసేపు చూసి, కిష్టయ్య కొత్త చుట్ట ముట్టించి బయటకి వచ్చాడు.

"ఇలాంటి బెట్టుసరి సేత్తే, కూటికి గుడ్డకి కరువై పోతావు. రేపో మరో కమ్మరి, పిలిపించి, వేరే కొలి మెట్టిత్తాను. ఆలోచించుకుని కబురు సెయ్. అదీ సంగతి" అంటూ విసురుగా వెళ్లిపోయాడు కిష్టయ్య.

'కండలు కరిగేలా రెక్కలు ముక్కలు చేసుకున్నందుకు కాదన్నమాట కూడూ, గుడ్డావచ్చేది. కూడూ, గుడ్డా కావాలంటే కాయకష్టంతో పాటు వీళ్ళాడించి నట్టాడే తోలు బొమ్మలా బతకాలన్నమాట ఛీ! వెధవబతుకు! నా బతుకు కంటె తుమ్మదుంగ నయం. ఈచుట్టూవున్న ఇనపముక్కలు నయం. స్వేచ్ఛగా ఆరుబయట నిర్భయంగా పడున్నాయి. ఈబొందిలో ప్రాణం పోతే నాకూ ఈదుంగకీ తేడా ఏమిటి? నేనందంగా పుట్టడమే నేరమైంది. కాదు, అందంగాపుట్టి, పేదవాడి పెళ్ళాన్ని కావడమే పెద్దనేరం. నేనూ తుమ్మదుంగలా

నల్లగా, అసహ్యంగా ఉంటే, ఈదుంగలా నిర్జీవంగా ఉంటే' అని ఏవేవో ఊహించుకొని తనలో తను బాధపడుతూంది రత్నం.

ఇంతలో ఒడిలోని పాప చలికి ఏడుపు మొదలెట్టింది. ఒక్కసారి పాపని గుండెలకి హత్తుకొంది. కారే కన్నీరు తుడుచుకుంది. కాని, ఆకన్నీరు ఆగడం లేదు.

వీధివెంట విసురుగా పోతున్న కిష్టయ్యకి తాగుబోతు చిన్నిగాడు ఎదురయ్యాడు.

''ఏం కిట్టయ్యబాబూ! ఏడనుంచేటి ఇంత సీకటి నొత్తన్నావ్! కమ్మరసాల కాడనుంచి కాదుకందా? ఆడ నుంచే అయిఉంటాది. లేకపోతే ఆ సెంటోస నెందుకేటి?" అని కిష్టయ్య సమాధానం కోసం ఆగకుండా తన మనసులోని అనుమానాన్ని వెళ్ళగక్కాడు చిన్నిగాడు.

"ఏడిసేవులే" అని చిరాకు పడ్డాడు కిష్టయ్య.

''ఓసుట్టో టాడెయ్, కిట్టయ్య బాబూ!''

కిష్టయ్య చుట్ట తీసి ఇచ్చాడు.

''అగ్గిపెట్టెకూడా పారెయ్ మరి'' అన్నాడు చిన్ని గాడు.

అగ్గిపెట్టె తీసుకుని, ప్పుల్లగీసి, ''పిట్ట వల్లో పడ్డట్టేనా?" అన్నాడు చిన్నిగాడు చుట్ట ముట్టిస్తూ.

"ఇంకా, కొత్త. కొత్త బెట్టు సేత్తందిరా''

"నన్ను రామంటావేటి? సేతులూ, కాళ్ళూ కదప కుండా మంచానికి కట్టి పాడేత్తాను. ఆపైన నీ యిష్టం''

అన్నాడు చిన్నిగాడు, వాడి మూర్ఖత్వమంతా వెల్లడయ్యేలా, కిష్టయ్య మెప్పుకోసం:

"ఏడిశావులే. ఎవరేనా వింటే బాగోదు. ఆసమయం వచ్చినప్పుడు చెబుతాలే. ఎల్లిరా" అంటూ ముందుకి నడిచాడు కిష్టయ్య.

"నేలమీద కోడిపిల్ల గద్దకంట పడ్డదీ. గన్నెగాడి రత్తనం కాపుకంట పడ్డదీ" అని పాడుకుంటూ తాగుబోతు చిన్నిగాడు కమ్మరిసాలవైపు వెళ్ళిపోయాడు.

ఆపాట విన్న రత్నానికి గుండెలదిరినట్లయి, రెండంగల్లో గదిలోపడి, తలుపులు బిగించి, పాపను పక్కలో పెట్టుకుని ఏడుస్తూ పడుకుంది. ఎప్పుడు గన్నెయ్య వస్తాడా, ఒళ్లో పడి భోరున ఎప్పుడేడుద్దామా అని రత్నం గుండెలు తహ తహ లాడుతున్నాయి. మనసు వేయి కళ్ళతో ఎదురు చూస్తూంది

మరునాటి పొద్దున్నకి గన్నెయ్య పట్నంనుంచి తిరిగి వచ్చాడు. కళ్ళువాచి నీరసంగా ఉన్న రత్నాన్ని చూశాడు.

"అలాగున్నావేఁవే? అన్నాడు.

"... ... ..."

"నిన్నెనే నే నడిగేది."

రత్నం మాట్లాడలేకపోయింది. వచ్చే ఏడుపు నాపుకోలేక. మధ్య మధ్య ఎగుపులతో – "ఈ ఊరునుంచి పారిపోదాం. ఇక్కడ మనం ఒక్కరోజుకూడా ఉండద్దు" అంది రత్నం పసిపిల్లలా

"ఇన్నాలబట్టీ నచ్చినూరు ఈయేల యెగసై పోయిం దేటే? అసలు ఏం జరిగినాదో సెప్పకుండా ఆ ఏడుపేటే ? అన్నాడు" గన్నెయ్య కాస్త చిరాగ్గా.

"రాత్రి మీ౨ంటి దగ్గర లేరుగా. కిష్టయ్య నా నా రభసా చేశాడు...సహయానికి చంటిది ఏడవబట్టిగాని... లేక పోతే నేను మీకు దక్కేదానినే కాదు."

"ఏం? సంపబోయాడా? నిన్ను సంపితే ఆయన కేం టొత్తాది?"

"నాకర్మ మిమ్మల్ని మనిషిగా పుట్టించినాడికి బుద్ధి లేదు...నన్ను సందిట్లోకి బలవంతంగా లాక్కుని, గట్టిగా..." అంటూ చెప్పలేక చెప్పలేక ఇంకా ఏదో చెప్పబోయింది రత్నం.

"ఛా నోర్ముయాస్" అని అరిచాడు గన్నెయ్య.

వాళ్ళిద్దరి రెండేళ్ళ దాంపత్య జీవితంలో గన్నెయ్య నోట అంత బిగ్గరగా మాట వినడం రత్నానికి మొదటసారి. అది మాటలా అనిపించలేదామెకి, ఆ ఒక్కసారి ఆకాశం భయంకరగా ఉరిమినట్లనిపించిందామెకి. ఆక్షణంలో అతని ముఖంలో ఒక వింతైన క్రౌర్యాన్ని చూసింది. బురద పాములా అగుపించే గన్నెయ్యలో కోడెతాచును చూసింది. రత్నం కుంగిపోయిన మనసు, ఒక్కసారి చిరుగాలికి విరిసిన పువ్వులా తుళ్లింది.

'నా మొగుడూ మగసిరి గలవాడే! ఆ మెలితిరిగిన కండలు ఇనుప ముక్కల్ని, కర్రల్ని సాపు చెయ్యడానికే

కాదు. నన్ను కాపాడ్డానికికూడా పనికొస్తాయన్నమాట?' అనుకుని పొంగిపోయింది రత్నం.

'కిట్టయ్య దుట్టిలో పేదోడికి అందమైన పెల్లాం ఉండ కూడ దన్నా మాట. ఒకేల ఉన్నా, అది ఆడికోసమే ఉండాలి. అంతేగాని పతివరతగా ఉటానికి వీల్లేదు. ఉన్నా ఉండనివ్వడు. అది సెడిపోయి తీరాలి. సెడిపోకపోతే సెరిపి తీరతా డన్న మాట. సూత్తా వీడి సంగతి' అని హుంకరించాడు గన్నెయ్య.

'' మాటల సందట్లో మరిచేపోయాను. భోజనానికి లేవండి'' అంది రత్నం కళ్ళు తుడుచుకుని

''వద్దే, కడుపు నిండుగానే వుంది'' అని కొలిమిదగ్గర కూర్చుని, రాజబెట్టాడు.

' ఇన్నాళ్ళబట్టీ ఈడు ఆడే యాకసికాలకి అర్థం ఇదన్న మాట' అనుకున్నాడు.

కొలిమిలోని కణకణలాడే బొగ్గుల్లా అతని గుండెలు రగులుతున్నాయి. కాలిన నాగలి కరుకోలని కొలిమిలోంచి తీశాడు. ఎర్రగా కాలిన కరుకోలని ఇనప దిమ్మమీద పెట్టి సమ్మెటతో కసిగా బాదుతున్నాడు.

'ఆ కరుకోల కిట్టయ్యే అయితే...అనిపించిం దతనికి.

సోమరిగా బతకడమే బతుకుతెరువుగా పెట్టుకున్న తాగుబోతు చిన్నిగాడు, పొద్దున్నే రవణయ్యదగ్గిరికి చేరి, రాత్రి జరిగిన సంగతంతా చెప్పాడు.

'' ముసలి కిట్టయ్యంటే ఎగేసిందేమో దానికి నువ్వంటే, తసాదియ్యా ఉలేత్తూ వల్లో పడద్ది'' భూప

మేశాడు చిన్నిగాడు. రమణయ్య నవ్వుకున్నాడు.

"ఓ పావలా ఇయ్యి రమణయ్యా! ఓ సుక్కేసుకో పోతే మనసు బాగోదు" అని, పావలా చేతిలో పడగానే సారాబడ్డీవైపు వెళ్ళిపోయాడు చిన్నిగాడు.

పొద్దువాలే వేళ రమణయ్య కమ్మరి సావిడిదగ్గిరికి వచ్చాడు ఓ దుంగమీద తాపీగా కూర్చుని "ఒరేయ్. గన్నిగా! ఈ ఏల సందాలడ్డాక ఇంటికొచ్చి, డబ్బట్టుకెళ్ళి పట్నంనుంచి బండిపట్టాలు కొనుక్కురావాలిరా. నువ్వు సెక్కుతున్న ఆ నాగలెవరిదిరా?" అన్నాడు.

'దొరయ్య కాపుగారిది. బాబూ!"

"చంటి దేదిరా?"

"లో నాడుకుంటున్నా దేమోనండి."

"పి లోపాలి"

"రత్నం, సంటిదాన్ని తీసుకురావె" అని పిలిచాడు గన్నెయ్య.

రత్నం పిల్లని తీసుకువచ్చింది.

"కళ్ళు అలా ఉన్నాయేవే? గన్నిగాడు ఇంటికాడ లేక నిద్దురట్టలేదా నిన్న మాపు?" అన్నాడు రమణయ్య, రత్నం ముఖంలోకి చూస్తూ.

రత్నం సమాధానం చెప్పకుండా పిల్లని తీసుకుని లోపలికి వెళ్ళి పోయింది. ఆ ఊరి జనమంతా రాక్షసుల్లా తోశారు రత్నానికి. ఈ ఊరినుంచి ఏమైనా వెళ్ళి పోవాలని మనసు తహతహలాడింది. రత్నానికి.

గన్నెయ్య ఒళ్ళుడికిపోతుంది. తనకున్న బలాన్నంతనీ,

ఉబుకుతూన్న ఉక్రోషాన్ని అణుచుకుందుకు వినియోగిస్తున్నాడు.

"బాబూ!" అన్నాడు గన్నెయ్య నెమ్మదిగా.

"ఏరా?"

"పోనీ... రే పెళ్ళకూడదూ?"

"ఏం? పెద్ద గేదెకి పాలితకాలా నువ్వు? ఈ రాత్రి కెళ్ళి పొద్దున్నకి పట్నాలు కొనుక్కురావో, పెద్ద నీలక్క" అని సమాధానం కోసం ఎదురుచూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు రవణయ్య.

'ఈయనే గేదెపాలు పితకాలి? పితకటానికి పాలేళ్ళున్నారుగా. ఈయ నెల్లకూడదూ? అనుకున్నాడు గన్నెయ్య.

పక్షులు గూటికి చేరుతూన్న సమయం గన్నెయ్య చొక్కా తొడుక్కున్నాడు. ఎప్పుడేనా పట్నాని కెడితేనే తొడుగుతాడా చొక్కా.

రత్నం అతని దగ్గరికి వచ్చి, "మనం ఈ వూరునుంచి వెళ్ళిపోదాం. ఈపని ఇంకే ఉళ్ళోనైనా చేసుకు బతకొచ్చు" అంది, అతనికి నచ్చచెప్పే ధోరణిలో.

"నీకు తెల్దే, పని సేత్తానంటేమట్టుకు ఏడుందే? మరనాగళ్ళొచ్చాయ్. మిసనుమీద కత్తులు సేత్తున్నారు కొడవళ్ళు సేత్తన్నారు. అన్ని ఊళ్ళలోనూ, అందరు సద్దుకు బతుకుతున్నారు మనం యాడకెళ్ళీ బతుకుతామే? రోజులు మారిపోయినాయే" అన్నాడు గన్నెయ్య నిస్సహాయంగా, ఈ నరకం నుంచి విముక్తి లేనట్టు.

" మరనాగళ్ళు వచ్చాయ్. రోజులు మారాయి. కాని, మన బ్రతుకుల్లో మాత్రం మార్పు లేదు. మన బతుకులు బాగుపడవు'' అంది రత్నం.

"ఎవడు ఏది నేసినా బాగునోడి బతుకు బాగు పటానికే నే.'

"మనవేం పాపం చేశాం?"

"పాపమో పున్నెమో నాకు తెల్దు కానీ, పుట్టిన ఆవు దూడలన్నీ ఎగిరి గంతులేసి ఆడుకుంటాయి సిన్నప్పుడు. పెద్దయినాక కొన్ని దూడలు ఎద్దులై సచ్చినట్టు బండచాకిరీ సేత్తయ్. కొన్నిదూడలు ఆబోతు లౌతాయ్. అన్నీ ఒకేలా పుట్టినా, పెద్దయ్యేసరికి రకరకాలుగా మారిపోతాయే" అన్నాడు గన్నెయ్య, పెద్ద తాత్త్వికుడిలా.

"ఆబోతునీ మనిషేగా చేసింది" అంది రత్నం.

"ఏమోనేహే ! నీ మెట్టవేదాంతం నువ్వూనూ" అంటూ గదిలోంచి సావిట్లోకి వచ్చాడు గన్నెయ్య.

గన్నెయ్య వెంటబడి, ఎద్దులన్నీ కలిసి ఆబోతుమీద తిరగబడితే? అని ప్రశ్నించింది.

ఎద్దులేటి? ఆబోతుమీద తిరగ బడడమేటి? నీకు మతిగాని పోం దేటి?" అని ఒక్కడుగు ముందుకు వేశాడు.

తనమాట వినిపించుకోవడం లేదన్న రోషంతో, ఈ రాత్రి మళ్ళీ ఆకిట్టయ్య వచ్చి రభస చేస్తే మీరు నాశవాన్నే చూసేది" అని లోపలికి వెళ్ళిపోయింది రత్నం

గన్నెయ్యకి అడుగు ముందుకు పడలేదు. నిలబడి పోయి ఎదురుగా ఉన్న చింతచెట్టువైపు చూశాడు.

చింతచెట్టు కొమ్మల్లో ఉన్న కాకిగూడు దగ్గరికి బావురు పిల్లి నెమ్మదిగా అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ చేరుతూంది. ఇంక నాలు గడుగులు వేస్తే ఆ గూట్లోని కాకిపిల్లని నోట కరుచుకుంటుంది. అలా జరగడం మామూలే. కాని, అలా జరగలేదు. ఎక్కడనుంచో రెండు కాకులు "కావ్! కావ్" మని అరుస్తూ పిల్లిని చుట్టుముట్టాయి. పిల్లి చలించలేదు. ఒక్క అడుగు ముందుకు వేసింది! అంతే. కాకులు మీాద పడ్డాయి. వాటి ఇనపముక్కులతో పిల్లి కళ్ళలో పొడిచాయి. పిల్లికి దిక్కుతోచక నేలకూలింది. ఇంక కదల్లేదు.

గన్నెయ్య బరువుగా తృప్తిగా నిట్టూర్చాడు. మనసులో కాకుల్ని మెచ్చుకున్నాడు. తనకన్న కాకులు నయమనుకున్నాడు. గన్నెయ్య తిరిగి లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు. రత్నాని కేదో చెప్పబోయాడు. కాని తమాయించుకున్నాడు.

"రత్నం! నాగుండెల్లో ప్రాణాలుండగా నీ ఒంటిమీాద ఈగ వాలనివ్వనే. నామాట నమ్ము. నేనెక్కడికి వెళ్ళినా నీకాడే ఉన్నాననుకో'' అని చెప్పి, రవణయ్య ఇంటికేసి బయలుదేరాడు. దార్లో కిష్టయ్య పాలేరు ఎదురయ్యాడు.

"ఎక్కడకండి. గన్నెయ్యగోరా?" అన్నాడు.

"పట్నం ఎడతన్నాను. రవణయ్య కాపు పనిమీాద" అన్నాడు గన్నెయ్య.

రవణయ్య ఇంటికి వెళ్ళి డబ్బు తీసుకొని బయలుదేరాడు. ఒకమైలు నడిస్తేగాని, పెద్దరోడ్డు రాదు. పెద్ద రోడ్డు ఎక్కితేగాని, బస్సు దొరకదు. గన్నెయ్య చురుగా

పెద్దరోడ్డువైపు నడుస్తున్నాడు. దార్లో మునసబుగారెదు రయ్యారు.

"ఎక్కడికిరా గన్నీ, సందాలడ్డాక బయలుదేరావ్?" అన్నాడు మునసబు గారు మామూలు ధోరణిలో.

"బండిపట్టా కోసం పట్నాని కెడతన్నానండి, రవణయ్య గారెల్లమన్నారు" అని ముందుకు నడుస్తున్నాడు గన్నెయ్య.

మాలపల్లి దాటాడు. ఎదర సెట్టిబల్జీ పేటుంది.

"మాలపల్లిని, సెట్టిబల్జీ పేటనీ రవణయ్య, కిష్టయ్య సొంతంలా వాడుకొంటారు. వాళ్ళమాట కెదురు చెప్పరు వీళ్ళెవరూ. వాళ్ళిద్దరూ ఏం చేసినా ఈ కూలీజనం మాట్లాడ లేరు. వాళ్ళ కవతాలమీద బతికేవాళ్ళు. ఒళ్ళొంచి పని చేసుకు బతికినా, ఆ కామందు లిద్దరి మోచేతికింద నీళ్ళు తాగి బతుకుతున్నారని ఆ కామందుల నమ్మకం. తనలాగే వీళ్ళూ ఆకామందు లిద్దరూ ఏం చేసినా, ఏవన్నా నోరు మెదపరు. చేతకాని సన్నాసులు. కాకులపాళెం చెయ్యరు! ఎదవ బతుకులు! ఈళ్ళంతా తిరగబడితే, – ఈళ్ళతర మేటి? ఆళ్ళ కాడ డబ్బుంది. ఈళ్ళ కాడ తిండిలేదు. ఆళ్ళు ఎక్కు వోళ్ళు. ఈళ్ళు తక్కువోళ్ళు ఊళ్ళో ఆళ్ళ బలగ మెక్కు వుంది. ఈళ్ళజనం ఊళ్ళో తక్కువ. ఆళ్ళ డబ్బుకి అమ్ముడు పోయి నోళ్ళు, అందుకే ఇల్లా ఏడుతున్నారు సన్నాసిగాళ్ళు అనుకుంటూ ఏవేవో ఆలోచించుకొంటూ పెద్ద రోడ్డెక్కాడు గన్నెయ్య.

బస్సు కొద్దిసేపట్లో వచ్చింది. ఆకాస్త ఆలస్యం గన్నెయ్యకి యుగంలా గడిచింది. ఒక గంటలో బస్తీకి చేరు

కున్నాడు. పట్టాలు కొన్నాడు, అప్పుడే తొమ్మిదిగంటల రాత్రి అయింది. ఇంక బస్సులుండవు. గన్నెయ్య పట్టాలు భుజాన వేసుకుని నడక ప్రారంభించాడు. రత్నానికి తనిచ్చినమాట చెవుల్లో మారుమోగుతుంది, రత్నాన్ని తను కాపాడుకోవా లన్న ఆత్రుత అతన్ని పరిగెత్తిస్తుంది. ఏ దేనా జరిగితే......రత్నం అన్నంతపనీ చేస్తే, రత్నం శవాన్ని ... దాన్ని గురించి ఆలో చించ లేకపోయాడు. కిట్టయ్య అంతటివాడునూ, మళ్ళీ రాత్రికి వస్తే రావచ్చు. వాళ్ళ పొలేరుకూడా చూచాడు తను పట్నానికి రావడం. రవణయ్యని మాత్రం ఎవరు నమ్మమన్నారు! ఇద్ద రిద్దరే వాళ్ళిద్దరి మీద ఎన్ని పుకార్లు లేవూ?

గన్నెయ్యకి భయమేసింది, ఈ వెర్రి ఆలోచనలు అతని గుండెల్లో రాక్షసి బొగ్గులా రగులుతున్నాయి. అతను రైలింజ నులా ముందుకు దూసుకుపోతున్నాడు. వెళ్ళి కమ్మరిసాల దగ్గిర వాలిపోవాలనుంది. రెండు గంటల్లో పన్నెండు మైళ్ళు ... భుజాన బరువుతో ... ఊరు చేరుకున్నాడు. చెమటలు కారు తున్నాయి. ఒళ్ళంతా వేడెక్కిపోయింది.

కమ్మరిసాలలోకి అడుగు పెట్టాడు. పట్టాలు దించాడు. రెండడుగులు ముందుకి వేశాడు. గదితలుపు తెరచి వుంది. గుడ్డిదీపం మిణుకు మిణుకు మంటుంది. చిన్నగా మాటలు వినపడ్డాయి.

"పండక్కి పట్టు చీర కొంటానే. బెట్టుచెయ్యకు. నా మాట విను.

"నన్నొదలండి. దణ్ణ వెడతాను."

గన్నెయ్య గుండెల్లో రగులుతున్న ఆలోచనలు కడిగిన

నిజాల్లా కళ్ళముందు నిలబడ్డాయి.

మంచంమీద రత్నం కళేబరాన్ని అణిచిపెట్టి, రవణయ్య పశుత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తున్నాడు. రాక్షసత్వం ఆ గదిలో రాజ్యమేలుతూంది.

గన్నెయ్య నరాలు తెగిపోయేటంతగా పొంగాయి. రక్తం వేడెక్కిపోయింది. కోపంతో ఒళ్ళు వణికిపోతూంది. నోట మాట రానంత కోపం కట్టలు తెంచుకుని ముందుకి దూకింది. చిరకాలంగా నలిగిపోతూన్న పీడిత సహనం ఒక్కసారి తిరగ బడింది.

రత్నంమీద పడి పెనుగులాడుతూన్న రవణయ్య జుట్టు పట్టుకోని సావిట్లోకి విసిరాడు గన్నెయ్య. సావిట్లో కటిక నేల మీద రవణయ్య కళేబరం దిబ్బున పడింది. రవణయ్యగుండెల మీద గన్నెయ్య కూర్చున్నాడు. చేతికి దొరికిన కరుకోలని బలంగా పిడికిలిలో బిగించాడు. ఆ చేతిలోని ఆయుధాన్ని చూసి రవణయ్యలోని పాత జులుం, అహం, మదం - అన్నీ కరగిపోయాయి. దైన్యం, ప్రాణభీతి, అడకువ - అన్నీ ఒక్కసారి ముంచుకొచ్చాయి.

గన్నెయ్యని ప్రాధేయపడి ప్రాణాలు దక్కించుకోవా లనుకున్నాడు. అతని నోట మాట బయటపడని క్రితమే గన్నెయ్య చేతిలోని కరుకోల రవణయ్య గుండెల్లోకి బలంగా దిగి, బయటికొచ్చింది.

రవణయ్య విలవిల తన్నుకుని, నిశ్శబ్దంగా నిశ్శబ్దంలో కలిసిపోయాడు.

రత్నం గది గుమ్మానికి బల్లిలాఅంటిపెట్టుకు పోయింది.

ఆ తరువాత వంతు తనదే ననుకుంది. దీపం భయపడి ఆరి పోయింది. గన్నెయ్య కరుకోలని యింకా వదల్లేదు. అతనిలో పిరికితనం చచ్చిపోయింది. అతని రక్తనాళాల్లో ప్రవహించేది అప్పుడు రక్తం కాదు, కరిగిన లావా. అతనిలో మొండి ధైర్యం కోట కట్టుకొని రాజ్య మేలుతూంది.

చుట్ట నేలను కొట్టి కిష్టయ్య సావిట్లోకి అడుగు పెట్టాడు గుమ్మందాకా వెళ్ళాడు. వెనుకనించి ఓ బలమైన చెయ్యి నోరు మూసి సావిట్లోకి లాక్కువచ్చింది.

రవణయ్యకి పట్టిన గతే కిట్టయ్యకు పట్టింది.

''తలువేసుకుని లోన పడుకో'' అన్నాడు గన్నెయ్య.

గది తలుపులు తక్షణం మూసుకుని, వణికిపోతూ మంచాన్ని అంటిపెట్టుకుని, నోట మాట రాక బొమ్మలా పడుకుంది రత్నం.

కాకులు 'కావ్ కావ్' మంటున్నాయి.

'ఖూనీరా ! ఘోరమైపోయిందిరా' అన్న కేకలు—జనం ! సావిడినిండా జనం!

'రత్నం రత్నం! అంటూ ఎవరో తలుపు తట్టారు.

రత్నం తలుపు తీసింది. రవణయ్య శవం కిష్టయ్య శవం సావిటో పడున్నాయి. పక్కనే రక్తం తో తడిసిన కరుకోల.

వెలుగొచ్చింది. మునసబు పంపిన బకీరుమీద పోలీసులు వచ్చేశారు.

అప్పటికే ఊరు రెండుగా విడిపోయింది. పెద్దపార్టీ ఓపక్క చిన్న పార్టీ ఓ పక్క సమావేశమయ్యాయి. పెద్ద

పార్టీ పెద్ద కిష్టయ్యని, చిన్న పార్టీ పెద్ద రవణయ్య హత్య చేశాడనీ, చిన్న పార్టీ పెద్ద రవణయ్యని పెద్ద పార్టీ పెద్ద కిష్టయ్యను హత్య చేశాడని నిర్ణయమైపోయింది.

మునసబు చిన్నిగాడి సాక్ష్యాన్ని ఆసరాగా తీసుకొని, రత్నంతో కిష్టయ్యకీ, రమణయ్యకీ ఉన్నసంబంధమే ఈ హత్యలకి కారణమని పోలీసులకి విడమరచి చెప్పాడు.

హంతకుడూ, హతుడూకూడ హతులేనని చట్టం నమ్మింది.

గన్నెయ్య బండిపట్టాలు భుజాన వేసుకుని వచ్చాడు. జనాన్ని పోలీసుల్ని చూసి తెల్లబోయాడు. మాటాడకుండా బొమ్మలా నిలబడిపోయాడు.

ఆ చేతగాని దద్దమ్మని ఎవ్వరూ అనుమానించలేక లేకపోయారు.

జనం సద్దణిగారు.

రత్నం చెడిపోయిందని ఊరు చెప్పుకుంటూంది.

ఎవరు చెరచడానికి ప్రయత్నించారో, రవణయ్యా, కిష్టయ్య సావిడి దగ్గరకి ఎందుకెళ్ళారో ఊరు పట్టించుకోలేదు.

గన్నెయ్య చింతచెట్టుమీది కాకిగూడుని చూస్తున్నాడు.

"మనం ఈ ఊరు వదలి వెళ్ళిపోదాం, మనకీ ఊరు మ్మడి కమ్మరిసాలావద్దు ఈ ఊరుమ్మడి చాకిరివద్దు" అంది రత్నం నెమ్మదిగా.

"ఈ ఊరు మనదేనే. ఈ ఊరే ఉమ్మడి ఊరు. నాకు వాటా ఉందే ఈ ఊళ్ళో" అంటూ రత్నం భుజం మీద చెయ్యివేసి లోపలికి తీసుకెళ్ళాడు గన్నెయ్య.

చెట్టుమీది కాకి గూట్లో సురక్షితంగా ఉన్నాయి కాకి పిల్లలూ, కాకులూ.